

Når planterne dækker bunden helt, renses de vandet, så søen bliver klarvandet. Her en dam med åkander og bunddække af kildemos.

Planteleksikon

Oversigt over planter til krebsesøen

Benjamin Nielsen

Planterne har to funktioner i krebsesøen. Først og fremmest at rense vandet og sikre leved forholdene for krebs. Dernæst er planterne med til at skabe miljø og natur ved søen.

Planterne renses vandet

Som skrevet i sidste nummer af Flodkrebsen er planterne søens bedste renselanlæg. Renseeffekten kommer af planternes forbrug af næring til vækst. Er søen ikke meget næringsrig, kan stort set hele søens pulje af næring blive brugt af planter, så den bliver klarvandet og fri for alger. Planterne er også spisekammer for søens krebs i form af grønne skud og blade, som krebsene spiser på samme måde som mennesker spiser grønsager og salat. Desuden er der mange smådyr i planterne, som krebs nyder godt af som føde.

Planterne skaber miljø og natur

Miljø er et andet ord for omgivelserne. Når vi siger, at noget er godt miljø, mener vi, at det er smukke og indbydende omgivelser. Et godt sted at være. For eksempel havemiljø og boligmiljø. Det kan planterne bidrage til i rigt mål. En sø med omgivelser kan indrettes, passes og plejes som et staudebed. Så søen kan blive et smukt indslag i enhver have. Også selv om søen måske er så næringsrig, at vandkvaliteten ikke står til at redde eller blive egnet til krebs. Man kan altid dække vandet og bredderne med kønne planter.

Forskellige arter planter bidrager også til at øge naturindholdet. Jo flere arter et givet sted, des større naturindhold eller biodiversitet, kan man sige, der er. Planter er i mange tilfælde føde for bestemte dyr, eksempelvis kål for kålsommerfugl, brændenælde for nældens takvinge og krebsklo for grøn mosaikguldsmid. Derfor er biodiversiteten større, end en optælling alene af plantearter giver udtryk for.

Plantning

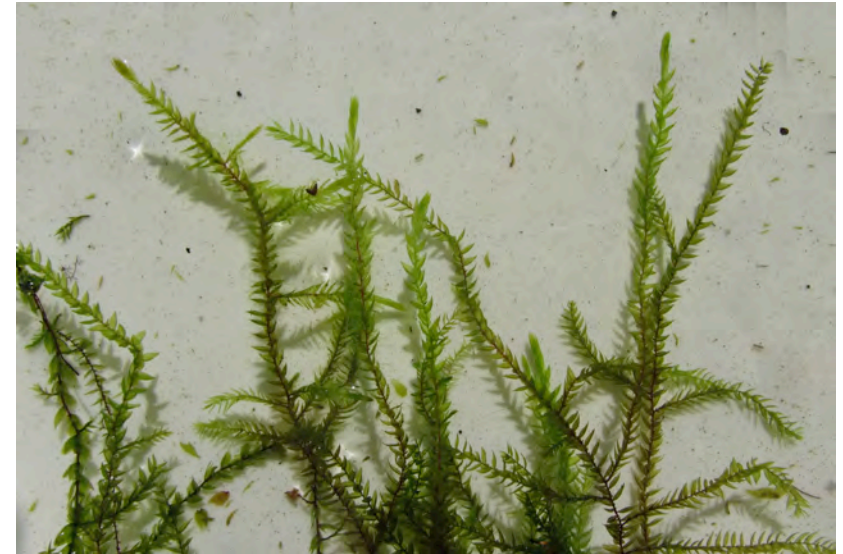
De fleste vand- og sumpplanter kan købes i almindelig handel på plantecentre. Mange arter er også så almindelige, at de kan findes i byens gadekær eller en sø eller dam på egnen. Spørg ejeren om lov, hvis du vil samle planter fra en privat sø. Selve plantning foregår på samme måde som plantning i et staudebed. Plantestedet skal gøres klar, og luges for ukrudt, før planten sættes på plads i den fugtige jord. Sørg for at fugtighedsforhold og vanddybde passer til den valgte planteart, dvs. om det er en undervandsplante, en sumpplante eller en tørbundsplante. Undervandsplanter kan plantes ved simpelt hen at smide totter af planten ud i søen, og lade dem selv finde ud af at rodfæste sig et eller andet sted. Du kan også binde en lille sten til et bundt vandplanter for at få planten til at synke ned, og slå rødder et bestemt sted.

Følgende oversigt er skrevet på grundlag plantekatalogers oplysninger om de enkelte arter samt egne iagttagelser og erfaringer. Jørn F. Andersens Håndbog for Krebseavl har bidraget med værdifuld viden, og anbefales varmt. Desuden Miljøstyrelsens bog Danske Vandplanter med gode tegninger af planterne og deres kendetegn. Den kan hentes i elektronisk form fra www.flodkrebs.dk

Undervandsplanter og sumpplanter omtales i dette nummer af Flodkrebsen.

I næste nummer fortsætter artiklen med flere sumpplanter, flydebladsplanter og åkander.

Undervandsplanter

Kildemos (*Fontinalis antipyretica*)

En vandmos med små, trekantede blade i tre rækker op langs stænglen. Kan vokse i både surt og neutralt vand. Danner undersøiske mospuder på op til en halv meters tykkelse, som er velegnede som skjul for krebs. Som andre undervandsplanter vokser den til en dybde svarende til sigtdybden. Den kan ikke klare sig i næringsrigt og algegrønt vand.

Udplantning foregår ved at smide totter af mosset ud i søen, hvor det selv synker til bunds. Bedst på den skyggefulde bred af søen. Mosset er en skyggeplante, som ikke trives i fuld sol.

Der findes andre små og tynde vandmosser, som danner mospuder på lavt vand. Eksempelvis seglmos med seglkrumme blade og skebladmos med skeformede blade. Begge er almindelige i mindre søer og damme.

Kransnålalge (*Chara globularis*)

Ligner et miniature juletræ med krans af grene op ad en stængel. Kendes også på en karakteristiske lugt af mudder eller moskus, som afgives, når man klemmer planten med fingrene. Den ægte kransnålalge (*Chara*) har kalkudfældninger på stængelen, som knaser, når man føler på planten. Samt små kugleformede frugtlegemer på grenkransene, som ses på fotoet herover.

Bugtet glanstråd (*Nitella flexilis*) er mere almindelig. Den er uden kalkudfældninger og er mere åben i væksten end *Chara*. Begge arter kaldes i daglig tale kransnålalger. De er karakterarter for kalkholdigt og rent vand, og samtidig pionerplanter, der ofte dukker op "af sig selv" i nygravede, kalkholdige vande. Kransnålalger er de bedste planter i en krebsesø, fordi tæpper af kransnål er perfekte skjul for små og store krebs, og fordi det er krebsenes foretrukne planteføde. De spiser kransnål som køer spiser græs. Udplantning foregår på samme måde som kildemos ved at smide bundter af planten ud i søen, hvor det selv synker til bunds.

Vandranunkel (*Batrachium aquatile*)

En typisk undervandsplante med flydeblade, som ligner små ahornblade, og finforgrede undervandsblade, også kaldet gælleblade. Hvide blomster.

En smuk og dekorativ vandplante i enhver havedam og mindre sø. Bliver væksten for kraftig på grund af for megen næring i søen, kan der være behov for at tynde ud i plantemassen ved grødeskæring og fjernelse af det afskårne. Ellers er der risiko for dårlige iltforhold til skade for krebs.

Voldsom vækst hos vandplanter er ikke en negativ egenskab ved planterne, men mere udtryk for, at søen har for stor tilførsel af næring fra omgivelserne. Leforhold til krebs kan sikres ved grødeskæring, oprensning af mudder eller fjernelse af forureningskilder som eksempelvis spildevand eller drænvand.

Vandpest (*Elodea canadensis*)

Små aflange blade i 3-tallige kranser op ad stænglen. Almindelig i de fleste vandløb. Sæt den ikke ud i en ny sø, da den er umulig at komme af med igen, hvis man fortryder.

Tusindblad (*Myriophyllum spicatum*)

Kranse af kamformede blade med trådformede flige.

Hornblad (*Ceratophyllum submersum*)

Kranse af 3 gange gaffeldelte blade. Hornblad hører ligesom tusindblad og vandaks til typen rankegrøde med lange bladbærende stængler. Er løst hæftet til bunden, og stiger ofte op i vandet som fritflydende måtter. Regnes for den bedste vandrensende plante til havedamme og små søer. Det hænger sammen med, at den takket være sin voldsomme vækst er den bedste plante til at konkurrere med alger om søens pulje af næring. Får den overtaget, er resultatet ofte en klarvandet sø med få alger. Men samtidig en sø fyldt med planter til en grad, så man ikke kan sejle på vandet. Den tætte plantemasse kan give iltvind på bunden. I en mindre sø eller dam kan overskud af plantemassen fiskes op, og fjernes, og med det en stor del af søens næringspulje. Derved bliver søen mindre næringsrig med årene, og væksten af hornblad samtidig mere moderat. I en større sø er høst af hornblad næppe overkommelig, og her må man afskrive søbunden som levested for krebs på grund af iltvind i måtten af hornblad bunden. Men krebs kan have gode levesteder langs søbredden.

Kruset vandaks (*Potamogeton crispus*)

Modsat stillede, krusede blade på lange stængler. Den vokser hurtigt frem om foråret fra overvintrende knopper på bunden. I rene søer danner den skove under vandet som tangskove i havet. Den er god til at rense vandet, så søen bliver klarvandet. I mindre søer har den for vane at visne bort efter Skt. Hans, hvorefter pladsen i søen overtages af alger eller andemad.

Indsat billede af **Børsteblandet vandaks (*Potamogeton pectinatus*)**, som er almindelig i rene søer, hvor den kan dække bunden helt. Den har børsteformede blade, som minder om en tot græs. Kaldes derfor ofte "søgræs". Der findes flere andre arter vandaks med smalle, græsformede blade. De er vanskelige at artsbestemme.

Vandrøllike (*Hottunia palustris*)

Kamformede blade med flade flige. Lyslilla blomster i maj. Kan vokse i både surt og neutralt vand.

Vandstjerne (*Callitriche*)

Små modsatstillede spatelformede blade på stænglen, som ender med en bladroset i vandskorpen. Almindelig i grøfter. God plante til en krebsesø.

Bukkeblad (*Menyanthes trifoliata*)

3-koblede blade, som kløverblade. Klaser af lyserøde blomster i maj-juni.

Kærmysse (*Calla palustris*)

Hjerteformede blade og blomster som en kolbe med et hvidt, kræmmerhusformet hylsterblad.

Kragefod (*Potentilla palustris*)

Finnede blade med savtakket bladrand. Hører til rosenfamilien, og har samme bladform som roser. Rødbrune blomster i juni-juli.

Sumpplanter

Vokser på fugtig jord ved søbredden. Bukkeblad, Kærmysse og Kragefod har lange stængler, der ofte vokser ud over vandet som et tæppe (hængesæk). Betragtes af biologer som et værdifuldt naturelement i enhver sø. De tre plantearter kan vokse i både surt og neutralt vand.

Gul iris (*Iris pseudoacarus*)

Lange sværdformede blade og store gule blomster i juni.

Japansk vandiris (*Iris laevigata 'Variegata'*)

En af de bedste blåblomstrede vandiris sorter. Findes også som en variant med hvide blomster.

Sibirisk iris (*Iris sibirica 'Perrys Blue'*)

Smukke himmelblå blomster.

Iris er med sine store, smukke blomster højt skattede haveplanter. Der er udviklet mange sorter, både til tør jord og til fugtig jord ved en søbred.

Iris kendes på sine sammetrykte blade, der giver stænglen et fladt tværsnit. Kaldes derfor også "Sværdlilje". Til forskel fra dunhammer, der har rundt bladtværsnit og runde stængler, som en porre. Tegning af bladtværsnit på fotoet af Gul Iris.

Brudelys (*Butomus umbellatus*)

Lange blade med trekantet tværsnit. Rosenrøde blomster i en skærm i juni-juli.

Vejbred-skeblad (*Alisma plantago-aquatica*)

Lange og lidt brede blade. En top af lyslilla blomster i juli.

Pilblad (*Sagittaria sagittifolium*)

Pilformede blade, som en pilespids med bagudrettede modhager. En top af hvide blomster i juli.

Langbladet ranunkel (*Ranunculus lingua*)

Lange smalle blade og gule blomster juli. De første blade om foråret er brede og pæreformede. Kan vokse i både surt og neutralt vand.

Vandspir, Hestehale (*Hippuris vulgaris*)

Tætte kranser af smalle blade op ad stængelen, ligner en padderok. I rene søer kan den vokse som bundplante på 2-4 meters vanddybde (indsat billede).

Pengebladet Fredløs (*Lysimachia nummularia*)

Små runde blade i to rækker på stængelen. Store gule blomster. God som bunddække ved søbredden.

Sumpstrå (*Eleocharis palustris*)

Sivlignende strå med et lille, brunt aks. Ligner purløg. Kan vokse i både surt og neutralt vand.

Vandnavle (*Hydrocotyle vulgaris*)

Næsten cirkelrunde blade med rundtakket rand. God bunddække ved søbredden.